

**ФІНАНСОВА СКЛАДОВА МЕХАНІЗМУ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ
СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ**

У роботі запропоновано економічний інструментарій реалізації інноваційних заходів, який передбачає формування фонду інноваційного розвитку, що покриває фінансові витрати підприємства на внутрішнє інвестування, страхування та стимулювання інноваційного розвитку. Колективна форма стимулювання інноваційного розвитку на підприємстві представлена у формі шкали преміювання, що визначається залежно від значення меж інтервалів інтегрального показника результативності розвитку підприємства на основі інновацій.

Ключові слова: інноваційний розвиток, механізм інноваційного розвитку, фонд інноваційного розвитку, стимулювання, джерела фінансування, преміювання.

SYDORCHUK I.P.
Khmelnyskyi National University**FINANCIAL COMPLEX OF STIMULATION MECHANISM OF DEVELOPMENT OF
BUSINESS ENTITIES**

In the article, the economical tools for implementation of innovative measures, which involves the formation of an innovative development fund that covers the company's financial expenses for internal investment, insurance and stimulation of innovation development, are proposed. The collective form of stimulation of innovation development in the enterprise is presented in the form of a scale of bonus, which is determined depending on the value intervals of the integral indicator of the effectiveness of enterprise development on the basis of innovation. Thus, the trust fund will provide financing for innovations based on deductions set by the payment standards and will increase the material interest in creating real measures, that will promote the growth of the enterprise as a whole.

Keywords: innovative development, mechanism of innovative development, fund of innovative development, stimulating, financing source, bonus

Вступ. Як показує світова практика, підприємства, які здатні створювати новації та застосовувати їх у виробництві нових товарів або послуг, необхідних споживачу, реалізовувати ефективно інноваційний процес, здобувають стійкі конкурентні переваги, що дає їм можливість успішно розвиватися на ринку в умовах нестабільного економічного середовища. Сучасні тенденції розвитку вітчизняної економіки визначили проблему пошуку нових форм та методів активного цілеспрямованого впливу на суб'єкти ринкових відносин з метою узгодження їх інтересів у підвищенні ефективності діяльності, забезпеченню інноваційного розвитку підприємства. Тому для кожного підприємства гостро постає питання щодо розробки власного механізму інноваційного розвитку, який повинен базуватись на сформульованих концептуальних положеннях, що створюватимуть умови для організації управління інноваціями та дозволять сформулювати ефективний інструментарій для його реалізації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням проблем інноваційного розвитку підприємств, механізмів його фінансового забезпечення та стимулювання займалися такі науковці, як А. Андрусов [3], В. Захарченко [5], В. Конашук [7], Н. Корсікова [5], І. Кульчій [8], П. Микитюк [2], М. Меркулов [5], К. Слюсаренко [6], П. Харів [2] та інші. Проте, незважаючи на накопичений науковий і практичний досвід з визначеної проблематики, сучасні реалії функціонування вітчизняних підприємств свідчать про необхідність подальшого розвитку теоретичних засад та практичних рекомендацій щодо розробки економічного інструментарію фінансування та стимулювання успішної реалізації інноваційних заходів.

Мета і завдання дослідження. Враховуючи актуальність теми, метою статті є розробка методичних засад та практичних рекомендацій щодо удосконалення фінансової складової механізму інноваційного розвитку підприємства відповідно до сучасних умов господарювання.

Виклад основного матеріалу. Інноваційний розвиток підприємства є результатом керованого багатофакторного процесу оновлення підприємства, який полягає у виділенні ключових для формування конкурентних переваг елементів і векторів інноваційних змін та підтриманні збалансованості відповідних нововведень у всіх структурно-функціональних елементах підприємства. Важливим фактором, який визначає рівень інноваційного розвитку підприємств у країні, є його фінансування. Воно є однаково основоположним для всіх етапів і стадій інноваційного процесу: науково-технічної діяльності, стадії новаторської творчості та стану впровадження досягнень науки й техніки у виробництво.

Вітчизняна система фінансування інноваційної діяльності є складним переплетенням форм джерел фінансування. Однак, сьогодні основним джерелом реалізації інноваційних заходів, про що свідчать факти проведеного дослідження за даними держкомстату України [1], є власні кошти підприємств (більше 70 %), і стає очевидним, що у майбутньому слід опиратися саме на них. Виходячи з цього, запропоновано економічний інструментарій реалізації інноваційних заходів (рис. 1), що передбачає створення цільового

фонду інноваційного розвитку на основі мобілізації власних коштів через успішне здійснення інноваційних змін (прибуток від реалізації інноваційної продукції; амортизаційні відрахування; економія енергоресурсів, матеріалів, витрат на технічне обслуговування, оплати послуг стороннім організаціям тощо).

Рекомендованими напрямками використання даного фонду є внутрішнє інвестування інноваційного розвитку підприємства (модернізація технологій, оновлення виробництва, проведення наукових досліджень та дослідних робіт тощо), страхування (створення резерву для покриття збитків від нереалізованих проєктів) та його стимулювання на основі індивідуального та колективного заохочення за успішне здійснення інноваційних змін (40 % від коштів річного інноваційного фонду).

Важливою складовою механізму інноваційного розвитку виступає економічне стимулювання, за допомогою якого виникає зацікавленість в інноваційній активності підприємства кожного працівника. Система індивідуального заохочення працівників, на нашу думку, має базуватися на західноєвропейській практиці, яка передбачає індивідуалізацію посадових окладів через розмір внеску кожного працівника у результат інноваційного розвитку підприємства [2, с. 191]. Використання зарубіжного досвіду з урахуванням особливостей функціонування вітчизняних промислових підприємств було б потужним фактором розвитку їх інноваційної діяльності. За даними дослідження міжнародної аудиторської групи PricewaterhouseCoopers (PwC) [3], використання ефективних систем мотивації персоналу підвищує вірогідність впровадження інноваційних продуктів та технологій на 29 %.

Поряд із індивідуальним заохоченням варто також розглядати і результати інноваційної діяльності підприємства загалом. Колективна форма стимулювання інноваційного розвитку на підприємстві представлена у формі шкали преміювання (рис. 1), що визначається залежно від значення меж інтервалів інтегрального показника результативності інноваційного розвитку (від 0,21 до 1 за шкалою Харрінгтона). Розмір премій визначається у відсотках від коштів річного інноваційного фонду, спрямованих на стимулювання інноваційного розвитку підприємства (від 2,5 % до 20 % за досягнення меж інтервалу та за кожен відсоток перевищення нижньої межі інтервалу – від 0,15 до 0,18). Запропонований підхід враховує вклад множини учасників інноваційного процесу в загальну результативність інноваційного розвитку підприємства, що базується на принципі узгодженості інтересів у підвищенні ефективності розвитку підприємства.

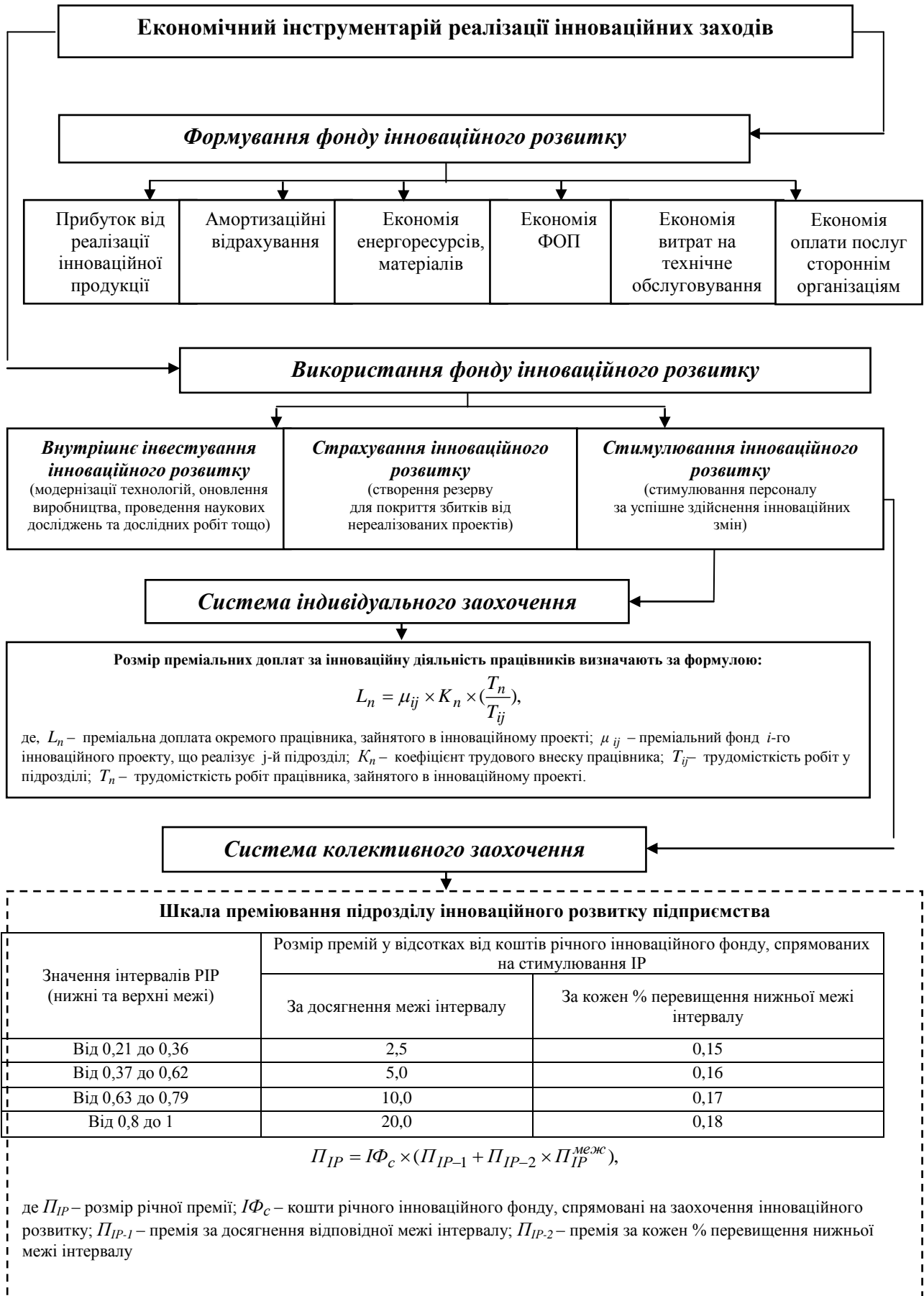
Інноваційно-активні промислові підприємства також повинні стимулюватися за допомогою здійснення ефективної амортизаційної політики. Амортизаційний фонд при інноваційному відтворенні виступає фінансовим джерелом не лише оновлення, але й розширення основних фондів. В економічно розвинених країнах амортизаційні відрахування є важливим джерелом фінансування інноваційних інвестицій та становлять не менше, ніж 40 % від загального обсягу поточних і капітальних затрат підприємств, що здійснюються із позабюджетних джерел [4, с. 154].

Однак в останні роки в Україні амортизація не виконує окреслених функцій через занижену оцінку основних фондів, діючі низькі норми амортизації. А тому необхідна розробка правового нормативного акту, у якому б знайшли відображення вимоги економічних законів ринкового господарювання, мотиваційний механізм стимулювання інноваційного процесу, враховуючи фактор високої інфляції [5].

Механізм мобілізації позикових коштів включає: використання інвестиційних позик та кредитів; венчурне фінансування; інвестування за рахунок реалізації облігацій підприємств; інвестиційний лізинг; інвестиційний селенг [6]. Сьогодні венчурне фінансування широко застосовується у зарубіжній практиці, на відміну від вітчизняної, та має такі особливості: інвестиції в інновації здійснюються у формі участі у статутному капіталі підприємства (зазвичай у переважній більшості випадків); інноваційне інвестування розраховане на довгостроковий період; інвестори безпосередньо беруть участь у інноваційних процесах підприємства, що фінансується.

Складові механізму накопичення залучених коштів пов'язані із: залученням коштів підприємства від емісії цінних паперів; залученням коштів підприємства від розміщення цінних паперів на вторинному ринку; розширенням статутного капіталу підприємства за рахунок додаткових внесків. У цілому залучення коштів від емісії цінних паперів дає можливість підприємству шляхом диверсифікації джерел інвестування швидко накопичувати кошти, що необхідні для інвестування різноманітних видів виробничо-збутової інноваційної діяльності. Залучення коштів від розміщення цінних паперів на вторинному ринку як джерело інвестиційних ресурсів дозволяє підприємству накопичувати акціонерний капітал за рахунок зростання курсу акцій акціонерного підприємства, що розміщені на вторинному ринку [7, с. 198]. Розглянутий механізм в Україні сьогодні перебуває на стадії становлення. Його використання стримується нерозвиненістю фондового ринку, відсутністю діючого механізму участі іноземних інвесторів на вторинному ринку цінних паперів.

Не зважаючи на те, що трансформація форм власності дозволяє суб'єктам господарювання самостійно здійснювати фінансування науково-технічного розвитку виробництва, обов'язковою складовою економічного механізму інноваційного розвитку підприємства залишається механізм державної підтримки. Це раціональна система податків, яка повинна дати можливість промисловим підприємствам мати достатній рівень реінвестування прибутку та амортизаційних відрахувань, забезпечуючи тим самим самостійність підприємства в розвитку виробництва; різні форми стимулювання інноваційної активності.

Таким чином, досить ефективними формами підтримки може бути [8]: венчурне фінансування зі сторони держави ризикових проектів, реалізації яких дозволить створити лідируючі технології; надання інвестиційного податкового кредиту; встановлення державного замовлення на нову продукцію з метою підтримання попиту; ставки екологічного податку, стимулюючого розвитку екологічно чистих виробництв і екологічно чистої інноваційної продукції тощо.

Обов'язковим елементом організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку підприємства повинна бути система контролю процесу розвитку, яка постійно відстежує достатність мотивації проектів інноваційного розвитку, що реалізуються, і у разі ослаблення її вносить відповідні корективи у систему мотивації чи у сам розвиток. Елементом цієї системи, за наявності елементів економічної зацікавленості, властиве адміністрування, оскільки виконання намічених рішень має обов'язковий характер [5, с. 130]. Умови стимулювання для вищого менеджменту визначають власники підприємств, які повинні у систему стимулювання інноваційного розвитку закладати залежність винагороди управлінців від результативності та ефективності їх рішень і керівних дій.

Також важливо поряд із фінансовим заохоченням персоналу використовувати й нефінансові методи стимулювання інноваційних ідей, а саме: проведення мозкового штурму; збірна або конкурсна командна діяльність; ротація персоналу за відділами або іншими функціональними підрозділами підприємства; заохочення, такі як вільний час, суспільне визнання, більш цікава робота тощо; навчання співробітників творчо мислити й розробляти інноваційні ідеї.

Висновки. Отже, з урахуванням вищевикладеного, можна зробити висновок, що ідея створення фондів інноваційного розвитку, яка добре зарекомендувала себе як джерело фінансування та стимулювання інноваційних проектів в розвинених державах, повинна бути реалізована і на вітчизняних підприємствах. Формування цільового фонду не лише забезпечить фінансування інновацій на основі відрахувань, а й встановленими нормативами виплат посилює матеріальну зацікавленість у створенні реальних заходів, які сприятимуть підвищенню розвитку підприємства загалом.

Література

1. Офіційний сайт Держкомстату України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.krstat.gov.ua/>.
2. Харів П. С. Аналіз стану інноваційного розвитку промислових підприємств та шляхи його стимулювання / П. С. Харів, П.П. Микитюк // Економічний аналіз. – 2014. – № 2. – Т. 16. – С. 187–195.
3. Андрусов А. Построение системы управления инновациями на предприятии [Электронный ресурс] / А. Андрусов, А. Ряпосов // Консультант. – 2011. – № 13. – Режим доступа : <http://www.branan.ru/media/pubs/238/>.
4. Микитюк П. П. Інноваційний розвиток підприємства : навчальний посібник / П. П. Микитюк, Ж. Л. Крисько, О. Ф. Овсянюк-Бердадіна, С. М. Скочиляс. – Тернопіль : ПП «Принтер Інформ», 2015. – 224 с.
5. Захарченко В. І. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки : навч. посіб. / В. І. Захарченко, Н. М. Корсікова, М. М. Меркулов – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 448 с.
6. Слюсаренко К. В. Лізинг як альтернативне джерело фінансування машинобудівних підприємств / К. В. Слюсаренко, А. О. Рибалка // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Економіка. – 2013. – Вип. 23. – С. 233–238.
7. Конашук В. Л. Джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств / В. Л. Конашук, Л. В. Лисенко // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2013. – Вип. 5. – С. 197–201.
8. Кульчій І.О. Антикризисное управління : навчальний посібник / І. О. Кульчій. – Полтава : ПолтНТУ, 2016. – 120 с.

Надійшла: 15.09.2017; рецензент: д. е. н., проф. Войнаренко М.П.